

PONTUS MESELESİ VE TARİHSEL BELLEĞİN YENİDEN İNŞASINDA SOSYO-KÜLTÜREL UNSURLARA ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM

*Nevin YAZICI**
*Nermin YAZICI***

ÖZ

Pontus-Rum meselesi, Lozan Anlaşması ile beraber tarihe mal olmuştur. Ancak, Yunanistan meseleyi suni olarak tekrar canlandırmaya çalışmakta ve sözde “Pontus soykırımı iddiaları” ile 1985 yılından günümüze kadar devam eden süreçte ısrarlı bir biçimde gündem bulmaya çalışmaktadır.

Pontuşçuluk faaliyetleri, Türkiye Cumhuriyeti’nin ulusal-üniter devlet yapısını hedef alan iddia ve tezler içermektedir. Bu iddia ve tezler, tarihsel belleğin yeniden inşa edilmesine hizmet etmek üzere sosyo-kültürel unsurlar aracılığıyla kurgulanmaktadır. Bu çalışmada; kimlik, aidiyet, toplumsal hafıza, göç, terk edilen vatan, geri dönüş, paylaşılmış travma vb. söylemler ile yeniden gündem bulan Pontus meselesi, gerek uluslararası ilişkiler açısından gerekse yazınsal ve görsel medyada yer aldığı şekliyle ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Pontus Meselesi, Pontuşçuluk Faaliyetleri, Pontus Meselesi ve Toplumsal Hafıza, Görsel ve Yazılı Basında Pontuşçuluk Faaliyetleri

THE PONTOS ISSUE AND A CRITICAL APPROACH TO SOCIO-CULTURAL FACTORS IN THE RECONSTRUCTION OF HISTORICAL MEMORY

* *Yrd. Doç. Dr.*, Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi/Atatürk İlkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi, ANKARA.

** *Doç. Dr.*, Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Öğretim Üyesi, ANKARA.

ABSTRACT

The Pontos-Rum issue with the Treaty of Lausaane has an important part in the history. However, Greece tries to aritificially arouse the issue again. So-called "Pontos-Rum Genocide" has been trying to find an agenda persistently since 1985.

The Pontus activities include claims and dissertations targeting at the national-unitary structure of the Turkish Republic. These claims and dissertations are fictionalized in order to serve for reconstructing historical memory via socio-cultural elements. In this article, the revived Pontus issue with the discourses like identity, belonging, collective memory, migration, homeland abandonment, repatriation, shared trauma and such that, will be considered from the view of international relations as well as the form it stands in the written and visual media.

Keywords: The Pontos Issue, The Pontos Activities, The Pontos Issue and Public Memory, The Pontos Activities in the Visual and Written Media.

*“Geçmişini denetleyen geleceği denetler,
şu anı denetleyen geçmişi de denetler.”¹*

Giriş

Toplumların geçmişi, onların bugünlerine etki eder ve biçimlendirir. Tarih, mitolojik bir alan olarak, yaşanan zaman diliminde yoğrulmakta olan kimliği, geçmişin değerleriyle yeniden inşa etmektedir.²

Postmodernizm, birçok paradoksu gündeme getiren ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda tartışmalar yaratmış bir kavramdır. Postmodern anlayışa göre, tarihin olgulara dayalı yapısı kırılarak, bilimsel ve ampirik tarih yazımının, geçmişi anlatmadaki ayrıcalıklı konumu sorgulanmaya başlanmıştır. Postmodern tarih okuması, aynı olgulardan farklı tarihsel yorumlar ve anlatılar çıkabildiğinden, tarihin yekpare niteliği tahrip edilmeye elverişli hale gelmiştir.³

Toplumsal/kolektif hafıza, ulus inşası ve ulusal kimlik için önemli bir temel oluşturmaktadır. Ulusal kimliğin ve kültürün inşası için ortak toplumsal belleğin, ortak geleneklerin ve yaşanmış bir tarih duygusunun sürekli canlı tutulması gerekir.

¹ George Orwell, 1984, İstanbul 2009.

² Jonathan Friedman, “Myth, History, and Political Identity”, *Cultural Anthropology*, Vol. 7, No. 2, (May 1992), p. 195.

³ Serhan Mersin, “Azınlık Filmleri: Tarihin Yeniden İnşası ve Kolektif Bellek”, *Sinecine (Sinema Araştırmaları Dergisi)*, Sayı.1 (2), (2010), s. 8-12.

Şimdilerde toplumsal hafıza kavramı, “geçmişle hesaplaşma, geçmişle yüzleşme” başlıkları altında gündelik hayatı etkileyen ve geçmişi algılama biçimimizi değiştiren kuşatıcı bir kavram olarak karşımızdadır.⁴

Hafıza, kimlik, aidiyet, mit, gelenek, gibi temeli inşaya dayalı tüm kavramlar için, anlatı özel bir öneme sahiptir. Bu kavramların hemen tümü, gerçekte olanlar değil, sonradan öykü halinde sunulan anlatıların yetkinliği aracılığıyla şekillendirilir. Ve geçmişin inşası, anlatı/öyküleme, belgeleme ve yorumlama yoluyla gerçekleşen toplumsal inşanın bir ürünü olarak varlık kazanır.⁵ Dolayısıyla ‘gerçek’ olanın dışında, farklı bir tarih bireylerin belleklerine kodlanabilmektedir.

Yazılı ve görsel medya; yerel kimliklerin, tarih, anlatı ve hafıza ile ilintili diğer konuların inşasında önemli bir rol üstlenmiş; güncel-popüler ve kültürel deneyim alanında hafıza üretme ve hafızayı çerçeveleme konusunda hegemonik bir güç haline gelmiştir.⁶

Bu çalışmada, “Postmodern Pontusçuluk” olarak da tanımlanan ve 1980’li yıllardan günümüze değin devam etmekte olan Pontus-Rum meselesinin; yazılı ve görsel basında temsili, toplantı, gösteri, anma ve gezi faaliyetleriyle kitle-selleştirilmesi, diplomatik manevralarla uluslararasılaştırılması ve Türkiye’nin ulusal bütünlüğüne yönelik kimi girişimlerle sağlanan işbirliği konuları değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu değerlendirme, kimlik, aidiyet, toplumsal hafıza, göç, terk edilen vatan, geri dönüş, paylaşılmış travma vb. söylemler aracılığıyla kurgulanan Pontus meselesinin yazınsal ve görsel medyada temsil edildiği yapıtları temel almaktadır.

Son yıllarda “Pontus kültürü” konusunu işleyen yazılı ve görsel yapıtların sayısının artması, bu çalışmanın yapılmasını belirleyen temel sorunsaldır. Özellikle belgesel, sinema, dizi film gibi kurmaca anlatıların toplumsal hafıza üzerinde yarattığı gerçek dışı algının ortaya konması zaruri bir ihtiyaç haline gelmiştir. Konuyla ilgili hâlihazırda yapılan çalışmalarda görülen eksiklik üzerine yapılan bu araştırmanın, alana katkı sağlaması istenilen bir sonuçtur.

Klasik Pontusçuluğun Temel Argümanı

19. yüzyılda Pontus-Rum meselesinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan ve meselenin devamlılık gösteren çok yönlü ve sistematik bir politik sürece evrilmesinin temel dayanağını; “Doğu Karadeniz’in bir Rum yurdu,

⁴ Gökçen Başaran İnce, “Medya ve Toplumsal Hafıza”, *Kültür ve İletişim*, Sayı.13 (1), (Kış 2010), s. 10.

⁵ İnce, *a.g.m.*, s. 17.

⁶ İnce, *a.g.m.*, s. 23; Belanger, Anouk, “Urban Space and Collective Memory: Analysing the Various Dimensions of the Production of Memory”, *Canadian Journal of Urban Research*, Vol.1(11), (2002), p. 69-92.

tarihi Pontus Devleti'nin de bir Rum devleti olduğu" iddiası oluşturmaktadır.⁷

Pontuşçuluk, Yunanistan için Megali İdea'nın bir uzantısı olarak Doğu Karadeniz kıyılarında kurulması planlanan bir devletin doğuşunu hazırlamak üzere başvurulmuş faaliyetlerdir. Batı için ise; genel olarak Türkiye'ye yönelik yeni siyasi manevra alanı oluşturmak, özel olarak Karadeniz bölgesinin kaynaklarından yararlanmak üzere; "insan hakları" ve "demokrasi" adı altında desteklenen, finanse edilen, sivil toplum örgütleri faaliyetleri ile yaygınlaştırılan ve uluslararasılaştırılarak kamuoyu gündeminde tutulan bir meseledir.

Pontus-Rum meselesi/Pontuşçuluk, yalnızca coğrafi bir alanı değil, aynı zamanda siyasal bir etki alanını da kapsamaktadır. Dolayısıyla Pontus-Rum meselesi, Türkiye'nin resmi sınırları içinde yer alan Kuzey Doğu bölgesinin/Doğu Karadeniz'in, etnik, kültürel, siyasi ve ekonomik olarak Türkiye'nin bütünlüğünden ayırmaştırılması ve bu sürece katkıda bulunan iç ve dış dinamiklerin bütünüdür.

Türkiye ile Yunanistan ve konumuzla ilgili olarak Yunanlıların deyimi ile "Pontus, Trakya ve Küçük Asya Yunanlılığı sorunları" veya iddia edildiği üzere "sözde soykırım" 1923 Lozan Barış Antlaşması ve yine Lozan'da imzalanan nüfus mübadelesine ilişkin antlaşma da dahil olmak üzere 30 Ekim 1930 tarihli Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti arasındaki "Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Anlaşması"nın imzalanmasıyla birlikte kesin olarak ve hukuken çözümlenmiştir.⁸

Türk-Yunan ilişkilerinde 1930'da başlayan iyi komşuluk ilişkileri, Kıbrıs Sorunu'nun ortaya çıkmasıyla yerini giderek gerilimli bir sürece terketmiştir. 1950'lerden sonra Yunan basınında "Anadolu'daki Rumlar ve geçmişte yaşanan olaylara ilişkin" bazı yazılar yayınlanmış, 1954'te Kıbrıs meselesinin BM'ye taşınmasıyla tırmanmış, özellikle 1974 tarihinden sonra, yani Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra, Yunanistan'da, Türkiye aleyhine faaliyetler artmıştır.

1981'de Yunanistan'da PASOK'un iktidara gelmesinden sonra, Türk Yunan ilişkileri giderek ve artan bir şiddetle bozulmaya başlamıştır. Yunanistan'ın 1 Ocak 1981 tarihinde resmen AB'ne üye olmasıyla beraber, Türk-Yunan sorunları uluslararasılaştırılmış ve bu çerçevede Pontus meselesi de uluslararası alana taşınmıştır.

⁷ Jacop Philip Fallmerayer, *Geschichte des Kaiserthums von Trapezunt*, Munich 1827; Mahmut Goloğlu, *Anadolu'nun Milli Devleti Pontus*, Ankara 1973; Mesut Çapa, *Pontus Meselesi: Trabzon ve Giresun'da Milli Mücadele*, Ankara 1993; Veysel Usta, "Trabzon Metropolit Hrisantos'un Paris Konferansı'na Sunduğu Muhtıranın Tenkidi", *Turkish Studies*, C: 6/2, (Bahar 2011); Yusuf Gedikli, *Pontus Meselesi*, İstanbul 2002; İbrahim Tellioglu, "Pontus Meselesini Çözümözlüğe İten İddia ve Talepler", *Turkish Studies*, Sayı: 6/1, (Kış 2011), s. 529-543.

⁸ Hikmet Öksüz, "Pontuşçuluğun Sonu: Nüfus Mübadelesi", *Başlangıçtan Günümüze Pontus Sorunu*, Ed: Veysel Usta, Trabzon 2007, s. 425-436; Turgay Cin, "Yunanistan'ın Pontus Soykırım İddiaları ve Türkiye", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:8, Sayı:2, (2006), s. 27-89.

Postmodern Pontusçuluk: Tarihsel Belleğin Yeniden İnşası ve Sosyo-Kültürel Uygulamalar

Modern dönemde devlet, millet, toplum ya da kültür varlığı açısından kimlik, topluluğu oluşturan bireylerin, ortak varlıkla özdeşleşmeleri, ortak ülkü ve simgelerde birleşmeleri, ortak tasa ve kıvançları paylaşmaları olgusu olarak tanımlanmaktaydı.⁹

Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle ortaya çıkan yeni dünya düzeninin şekillenmesinde etkili olan postmodern söylem, modern toplum teorilerini devlet, ekonomi ve kültürün özgül toplumsal örgüt ve ilişkilerle etkileşimlerini, birini önceleyerek ortaya koymuş olmaları bağlamında totalleştirici, indirgeyici, baskıcı olduğu ve toplumun “hiper-parçalı” oluşu nedeniyle “ayrım, bağlantılar, sistematik analizler” ekseninde incelenmeyeceği gerekçeleriyle eleştirmektedir.¹⁰

Bu yeni süreçte, insan toplulukları arasındaki farklılıkların belirleyicisi olan “ideolojik, politik ve ekonomik” faktörlerden ziyade kültürel faktörler ön plana çıkmıştır. İnsan toplulukları kendilerini “din, dil, tarih, kültür, gelenek ve cemaat/grup/örgüt/kurum” ile tanımlamışlar, hatta politik faaliyetlerini kimliklerini oluşturmada bir araç olarak sunmaya başlamışlardır.¹¹ Bu süreçte toplumun aşırı parçalılığı ve çok kültürlülüğüne yapılan vurgu, toplumsal bütünleşme ve kolektif kimliği sorunsallaştırmıştır.¹²

Bu dönemde gerçekleşen Pontusçuluk faaliyetlerini “*Postmodern Pontosculuk*” olarak ifade etmek mümkündür.¹³ Çünkü postmodernizmin tüm unsurları bu yeni dönem Pontusçuluk faaliyetlerinde temsil edilmektedir.

Postmodern Pontusçuluk faaliyetlerin giderek geliştiği ve güçlendiği bu süreçte; kimi ülkelerin desteklediği/finanse ettiği araştırma enstitüleri ve dernekler kurulmuş, bu kuruluşlar aracılığıyla bölgeye yönelik dinî, ekolojik, çevreci, turizm amaçlı geziler düzenlenmiş ve Pontus meselesi ile ilgili bilimsel kongreler gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan mübadiller ile mülakatlar yapılmış, mübadillerden elde edilen folklorik, etnoğrafik, dinî materyaller ve belge, fotoğraf gibi dokümanlardan arşivler oluşturulmuş, bu materyallerin teşhir edildiği sergiler düzenlenmiştir. Doğu Karadeniz’in Pontus kimliği ile ilgili kitaplar yayınlanmış, belgesel ve sinema filmleri çekilmiştir. Bölgenin Pontus kimliğini araştırmak üzere, genetik çalışmalar dahi yapılmıştır. Başta Yunanistan olmak üzere kimi ülkelerin desteklediği asılsız Pontus soykırım iddiasını Türkiye’ye kabul ettirmek üzere, uluslararası kamuoyu oluşumunu sağlamak için çeşitli faaliyetler yürütülmüştür.

⁹ Bozkurt Güvenç, *Türk Kimliği*, İstanbul 2000, s. 353.

¹⁰ Steven Best ve Douglas Kellner, *Postmodern Teori*, İstanbul 1998, s. 309.

¹¹ David Harvey, *Postmodernliğin Durumu*, İstanbul 1997; Steven Connor, *Postmodernist Kültür*, İstanbul 2001.

¹² Best ve Kellner, *a.g.e.*, s. 309.

¹³ Mehmet Bilgin, “Post Modern Pontusçuluk”, *Müdafaa-i Hukuk*, Sayı: 50, (Ekim 2002), s. 50-59.

Pontus Soykırımı İddiaları

Yunanistan, 1916-1923 yılları arasında Karadeniz Bölgesi'nde yaşayan 350 bin Rum'un öldürüldüğünü iddia etmekte¹⁴ bunu, Türkiye'nin "Pontus soykırımı" olarak tanınmasını istemekte ve Türkiye'nin özür dilemesini beklemektedir.¹⁵

Oysa Mondros Mütarekesi döneminde Doğu Karadeniz bölgesinde yaklaşık 250-260 bin civarında Rum varlığı söz konusuydu ve bu nedenle 350 bin Rum'un yaşamadığı bir bölgede, 350 bin kişinin soykırımı uğratıldığı iddiası, gerçek olmaktan uzaktır.¹⁶ Üstelik mübadele ile Yunanistan'a ulaşan bölge Rumlarının sayısının 180 bin olduğu, bizzat Yunanlılar tarafından doğrulanmaktadır. Ayrıca, ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelere göç eden Rumları da dikkate aldığımızda bu rakam 210 bin civarına ulaşmaktadır.¹⁷ Bunun yanısıra, Trabzon'un da içinde yer aldığı Rus işgaline uğramış bölgenin, Şubat 1918 tarihinde yeniden Osmanlı egemenliğine girmesiyle birlikte, işgal döneminde Müslüman Türk varlığına yönelik kötü muamelede bulunmuş önemli miktarda Rum'un, Batum başta olmak üzere Rusya coğrafyasına geçtiği de bilinmektedir.

Soykırım iddiası, Karadeniz Rumları arasında casusluk ve çetecilik yapanların daha içerilere nakledilmesini öngören iki karar üzerinden temellendirilmektedir. Bu kararlardan ilki, I.Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti tarafından 12 Mart 1916'da; ikincisi ise Kurtuluş Savaşı sırasında TBMM Hükümeti tarafından 16 Haziran 1921'de uygulamaya konulmuştur.¹⁸ Ancak, hatırlatmak gerekir ki, bu kararlar "sadece casusluk ve çetecilik yapan, eli silah tutan Rumları" kapsamaktadır.

Yunanlıların "Pontus, Küçük Asya ve Trakya soykırım" iddialarının, 1948 tarihli Soykırım Sözleşmesi ve bugünkü anlamıyla soykırım suçunun

¹⁴ Melih Aşık, "Hoppala", *Milliyet*, 17 Mayıs 1990.

¹⁵ Turgay Cin, "Yunanistan'ın Pontus Soykırım İddiaları ve Türkiye", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:8, Sayı:2, (2006), s.34-43; Taki Berberakis, "Pontus Nefreti", *Milliyet*, 21 Mayıs 2007.

¹⁶ Justin Mc Carthy, *Muslims and Minorities The Population of Ottoman Anatolia and The End of the Empire*, New York 1983, p. 131; Kemal H. Karpat, *Ottoman Population 1830-1914*, Madison 1985, p. 136-140; Hikmet Öksüz-Hayati Aktaş, "Pontus Meselesi'nin Tarihsel Arka Planı ve İngiliz-Amerikan Belgelerine Yansıması", *Başlangıçtan Günümüze Pontus Sorunu*, Ed. Veysel Usta, Trabzon 2007, s. 316.

¹⁷ Mc Carthy, *a.g.e.*, p. 138; Yusuf Sarımay- Hamit Pehlivanlı - Abdullah Saydam, *Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Politikası (Makaleler)*, Ankara 1999, s. 100.

¹⁸ Hamit Pehlivanlı, "Tarih Perspektifi İçinde Pontus Olayı ve Yakın Tarihimize Etkileri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C:X, Sayı: 29, (Ankara 1994), s. 370; Mustafa Balcıoğlu, "Birinci Dünya Savaşı Sırasında Karadeniz'de Rum Faaliyetleri ve Sivil Tepki", *OTAM*, Sayı: 4, (Ankara 1993), s. 94-95.

unsurları dikkate alındığında asılsız olduğu anlaşılmaktadır.¹⁹ Çünkü 1948 tarihli “Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme”ye göre, bir eylemin soykırım suçu olarak kabul edilmesi için maddi unsur olarak belirtilmiş beş davranış türünün “... ulusal, etnik, ırksal veya dini bir gruba kısmen veya tamamen ortadan kaldırma” kastıyla gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir.²⁰ “Pontuslulara, Küçük Asyalılara, Trakyalılara” uygulanan tedbirler, savaş koşulları içinde; meşru müdafaa, milli güvenlik, kamu düzeni, askeri zorunluluk gerekçelerine dayanarak yerine getirilmiştir.

Ancak, Yunanistan soykırım iddialarını ısrarlı bir biçimde sürdürmeye devam etmektedir. 24

Şubat 1994'te Yunan Parlamentosu, 19 Mayıs'ı, “Pontus Rumları'nın Türklerce Katlini Anma Günü” olarak kabul ve ilân etmiştir.²¹ Kıbrıs Rum Yönetimi Temsilciler Meclisi de aynı yönde bir karar almıştır. Yunan basınında çıkan haberlere göre, 19 Mayıs gününün milli bir bayram olarak anılarak bütün eğitim kurumlarında konuyla ilgili konuşmalar yapılması ve kiliselerde ayinler düzenlenmesi öngörülmektedir.²²

Eylül 1998'de dönemin Kültür Bakanı ve İçişleri Bakan Yardımcısı tarafından hazırlanan, "14 Eylül Küçük Asyalı Helen'lerin Türk Devleti Tarafından Soykırımını Anma Günü" kararnamesinin²³ 14 Şubat 2001'de Yunan Kültür Bakanı Evangelos Venizelos ve İçişleri Bakan Yardımcısı Kostas Kaiserlis tarafından Cumhurbaşkanı'nın onayına sunulması, tartışmaları yeniden alevlendirmiştir. Türkiye'nin tepkileri üzerine kararnameden “soykırım” sözcüğünün çıkarılması ve “Anadolu'da 1922'de Ölen Yunanlıları Anma Günü” olarak değiştirilmesi gündeme gelmiştir.²⁴

¹⁹ Cin, *a.g.m.*, s. 83-84.

²⁰ Gökçen Alpkaya, “BM’de İrksal Ayrımcılık Yasağı, Erken Uyarı ve Soykırım Suçunun Önlenmesi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C:66, No:3, (Ankara 2011), s.17; Cin, *a.g.m.*, s. 85.

²¹ “Yunanistan’ın 19 Mayıs Kını”, *Milliyet*, 25 Şubat 1994.

²² Kathimerini, 21 Nisan 1994; Yeliz Karadaş, “Yunanistan’da Pontus Törenleri”, *www.2lyyte.org*, 26 Mayıs 2011.

²³ Sarıay vd.*a.g.e.*, s. 54.

²⁴ Taki Berberakis, “Atina Yanlışın Döndü”, *Milliyet*, 23 Şubat 2011.

Soykırım iddiası, Yunanlı tarihçi Angelos Elefantis tarafından da eleştirilmiştir. 13 Şubat 2001 tarihli Independent gazetesi, Yunanistan'ın, Türk askerinin İzmir'e girdiği 14 Eylül'ün, Yunanistan tarafından "soykırım günü" olarak anılmasına dair hazırlıklar yaptığını yazmıştır. Bu hazırlığa en büyük tepki ise, Yunanistan'ın önemli tarihçilerinden Angelos Elefantis'ten gelmiştir. Elefantis'in, Yunan hükümetinin yaşananları soykırım olarak göstermeye hazırlanmasını "aptalca" bulduğunu söylediğini kaydeden gazete, Elefantis'in, bu olaylarda en büyük sorumluluğun Yunan askerine ait olduğuna dair görüşlerine yer vermiş; olayların İngilizler tarafından kışkırtılan Yunan askerinin Anadolu'ya saldırması ve Atatürk'ün Yunan'ı İzmir'e kadar kovalaması sonucunda meydana geldiğini yazmıştır.²⁵

Yunanistan'da birden çok soykırım anıtı açılmıştır ve buralarda yapılan anma programları, üst düzey devlet görevlilerinin katılımıyla yapılmıştır/yapılmaktadır.²⁶ Atina'da yapılan "Pontus soykırımını" anma etkinliklerinde zaman zaman bazı göstericiler, Türk Konsolosluğu'na yürümüş ve Türk bayrağı yakmışlardır.²⁷

Ağustos 2005'te ise, Yunan Din İşleri ve Eğitim Bakanı Marietta Yannakou'nun talimatı ve Başbakan Karamanlis'in onayı ile "Pontus Soykırımı ve Helenizm'in Yönelimi" adlı ders, lise müfredatına yer almıştır.²⁸

Yunanistan'ın Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde yaptığı çalışmalarda Türkiye'nin, AB'ye girmesinde ön şart olarak "Pontus Soykırımını" kabul etmesi gerektiği konusundaki gayretleri, 2006'da sonuç vermeye başlamıştır.

Avrupa Konseyi'ne bağlı "Avrupa Irkçılık ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele Komisyonu"nun 16 Mayıs 2006 tarihli Kıbrıs Raporu'nda bir başlık açılarak "Pontuslu Rumların toplum nezdinde aşağı görüldüğü, hatta okullarda ve kamu hizmetlerinde ayrımcılığa maruz kaldıkları" belirtilmiştir. Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komisyonu Türkiye Raportörü Camiel Eurlings'in hazırladığı 13 Eylül 2006 tarihli taslak raporun oylaması sırasında, Yunanlı parlamenterlerin, Ermeni soykırımının yanı sıra "Pontuslu Rumlara yapılan soykırım da tanınsın" şeklindeki önergesi reddedilmiştir. Kabul edilen metinde, Pontuslu Rumlar ve Süryanilerle ilgili bölüm, Ermenilerle ilgili bölümün içine dahil edilmiş ve "Türkiye Pontuslu Rumlar ve Süryaniler gibi diğer azınlıklara da aynı tutumu benimsesin" ifadesi kullanılmıştır.²⁹ Böylece Türkiye, AB müzakerelerinde yeni bir sorunla, daha doğrusu yeni bir şartla

²⁵ Robert Fisk, "Athens and Ankara at Odds Over Genocide", *Independent*, February: 13, (2001); *Akşam*, 14 Şubat 2001.

²⁶ *Samanyolu Haber*, 28 Mayıs 2006.

²⁷ Taki Berberakis, "Atina'da Türk Bayrağı Yakıldı", *Milliyet*, 22 Mayıs 2006.

²⁸ *Cumhuriyet*, 31 Ağustos 2005.

²⁹ *Hürriyet*, 27 Eylül 2006; European Parliament, *Report On Turkey's Progress Towards Accession*, Committee on Foreign Affairs, Rapporteur: Camiel Eurlings, September: 13, (2006), s.14.

karşı karşıya bırakılmıştır.

11 Mart 2010'da İsveç Parlamentosu, 1915'te Ermenilerin yanı sıra Asurlılara, Süryanilere, Keldanilere, Pontus Rumlarına ve diğer Hıristiyan azınlıklara karşı soykırım yapıldığını iddia eden tasarımı kabul etmiştir.³⁰ Ancak bu tasarı, 22 Aralık 2011 tarihinde İsveç Parlamentosu'nda yeniden oylanmış ve 69 evet oyuna karşı 115 hayır oyuyla reddedilmiştir.³¹ Bu tasarı'nın yeniden oylanmasında ve reddedilmesinde Türkiye'nin kararlı tutumu etkili olmuştur.

Atina'da 17-19 Eylül 2010 tarihleri arasında uluslararası "Üç Soykırım, Tek Strateji" isimli bir konferans düzenlenmiştir. Konferansa; Pontusçu Rum/Yunan örgütlerinin aktif temsilcileri, Yunanistan ve Avrupa'da faaliyet gösteren Ermeni kuruluşlarının önde gelen isimleri, çeşitli Süryani kuruluşlarının Yunanistan ile bazı başka ülkelerde etkin olan sözcüleri ve Türkiye'den bazı kişiler de katılmıştır. Konferansın temel argümanı; "Türklerin tarih boyunca Anadolu'da yaşayagelen Rumlar'ın, Ermeniler'in, Süryaniler'in ve bütün Hıristiyanların soyunu kıran politikalar izlemiş olduğu" üzerine kurulmuştur. Diğer bir ifade ile " Türkler, üç soykırım ve tek strateji" uygulanmıştır.³²

17 Ocak 2011 tarihinde Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan, Atina'yı ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında Yunanistan Cumhurbaşkanı Karolos Papulyas'ın basına yaptığı açıklama çok tartışılmıştır. 81 yaşındaki

³⁰ *Hürriyet*, 11 Mart 2010.

³¹ *Hürriyet*, 23 Aralık 2011.

³² Murat Hatipoğlu, "17-19 Eylül 2010 tarihlerinde Atina'da Türkiye Karşıtı Bir Konferans Düzenlendi", (25 Ekim 2010), www.turksam.org.

Papulyas, “*Bizi aynı barbarlar doğradı*” ifadesini kullanmış ve Karadeniz kıyısında binlerce Yunan vatandaşının Türkler tarafından katledildiğini söylemiştir. Ülkesinde yaşanan ekonomik krizden de Türkiye’yi sorumlu tutan Papulyas, “*20’nci yüz yılın başında Ermeniler ve Rumlar katledildi. O zamandan bu yana çok şey değişti. Ancak Yunanistan’ın on yıllardır maruz kaldığı silahlanma yarışı, ülke ekonomisine milyarlarca dolara mal oldu. Eğer biz bu kadar silah almamış olsaydık, ekonomimiz mahvolmayacaktı ve IMF’ye ihtiyacımız da kaymayacaktı*” iddiasında bulunmuştur.³³

Papulyas’ın diplomatik teamülleri aşan bu gerçek dışı açıklaması, Yunan basını tarafından da eleştiriye maruz kalmıştır. Kathimerini gazetesi, Papulyas’ın sözlerini, “Türkiye’ye sivri ifadeyle değindi” başlığıyla duyururken, Etnos gazetesi “Papulyas Türkiye’ye unutmak istediklerini hatırlattı” demiş; Ta Nea gazetesi de Yunan Cumhurbaşkanı’nın “sert konuştuğunu” belirtmiştir. Kıbrıs Rum gazetesi Politis ise haberi “Papulyas Yunanistan ve Ermenistan için ortak düşmana değindi” şeklinde vermiştir.³⁴

Ermeni diasporasının Türkiye’yi dış politikada sıkıntıya sokan “başarıları” Türkiye karşıtı kimi siyasi gruplara da ilham kaynağı olmaktadır. Ermeni diasporası ile işbirliği içerisine giren bazı Pontus-Rum ve Süryani gruplar, yaşadıkları ülkelerin parlamentoları tarafından kendi “soykırımlarının” da tanınması yönünde girişimde bulunmaktadırlar. Bu durum Türkiye’yi sadece Ermeni sorunuyla değil, Pontus-Rum ve Süryani iddiaları ile de karşı karşıya bırakmaktadır.³⁵

Özetle Yunanistan, Türkiye’ye karşı yürütülen ve dünya kamuoyu tarafından ilgi/destek gören Ermeni soykırım iddiaları ile Pontus soykırımı iddiaları arasında paralellik kurarak; Pontusçuluk faaliyetlerine uluslararası alanda meşruiyet kazandırmaya çalışmaktadır.³⁶ Türkiye’nin “soykırımı tanınması ve tazminat ödemesi” istenmekte ve Türkiye’nin “Doğu Karadeniz bölgesindeki Ortodokslara yapılan soykırımı tanımadığı sürece Avrupa Birliği’ne kabul edilmemesi için” Yunanistan içinde ve Avrupa Birliği’ne üye ülkeler nezdinde yoğun bir propaganda yapılacağı şeklinde tehditlerde bulunmaktadır.³⁷

³³ “Türklere Ağır Sözler!”, *Vatan*, 18 Ocak 2011.

³⁴ Yorgo Kırbaki, “Türklere ‘Barbar’ Çıkışı Yunan Medyasını Şaşırttı”, *Hürriyet*, 20 Ocak 2011.

³⁵ Bestami S. Bilgiç, “The Question of Genocide in Turkish Foreign Policy: The Cases of Armenians, Pontian Rums and Assyrians”, *Turkish-Armenian Relations Conference*, (29 January 2010), London: London School of Economics, <http://www.turkishnews.com/en/content/2010/01/26/conference-turkish-armenians-relations/>

³⁶ Bilgiç, a.g.k.; Ertan Köse, *Yunanistan ve Bitmeyen Kin*, İstanbul 2005.

³⁷ Salim Gökçen, Dogmatik Yunan Paranoyası “Rum Soykırım Yalanı”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 31, (Erzurum 2006), s. 75.

Doğu Karadeniz’de Misyonerlik Faaliyetleri

Doğu Karadeniz’e yönelik misyonerlik faaliyetleri, bölgenin Pontus yurdu iddiasını güçlendirmek üzere; bölgenin eskiden Hıristiyan toprağı olduğu ve yeniden bu özelliğı taşıması gerektiğı, Müslüman olarak bilinen çok sayıda kişinin gerçekte “gizli olarak” Hıristiyanlığa bağı olduğu iddiaları çerçevesinde şekillenmektedir. Yunanistan, bölgede “İslamlaşmış Rumlar” olduğunu söylemektedir. Oysa Osmanlı hâkimiyeti boyunca Karadeniz bölgesinde herhangi bir aile, kabile, köy, kasaba ya da şehir topyekûn olarak

Müslüman olmamıştır. Münferit olarak din değıştirenlerin sayısı ise oranlamaya giremeyecek ölçüde azdır.³⁸

Yunanistan, Doğu Karadeniz’deki bu gizli Hıristiyanların görünüş itibariyle çok iyi Müslüman olduklarını, fakat gizliden gizliye kendi dinlerinin

gereklerini yerine getirdiklerini, hatta bu gizli Hıristiyanlara ait mezar taşlarının kibleyi göstermediğı iddialarını sürdürmektedir.³⁹

Yunanistan’ın bu iddiaları, Osmanlı millet sistemi içinde Hıristiyanlara her türlü dini özgürlüğün tanındığı bilgisinden hareketle asılsızdır. Üstelik tüm Anadolu’da olduğu gibi, Doğu Karadeniz bölgesinde de yaygın şekilde kiliseler mevcuttur. Anadolu’da yüz binlerce Ortodoks Hıristiyan bu kiliselerde ibadetlerini rahatça yaparken bir kısmının inancını saklamak zorunda kalmış olması, hiç de inandırıcı görünmemektedir.⁴⁰

Diğer taraftan bölgede kimi şahıs ve çevreler, “Sürmeneli” vb. isimlerle hayali cemaatler yaratmaya çalışmakta ve bu türden varsayımları herhangi bir delile dayandırmadan bir propaganda unsuru olarak kullanmaya devam etmektedirler.⁴¹

Bölgeye yönelik misyonerlik faaliyetlerinin bir diğer boyutunu, “din,

³⁸ İbrahim Telliöğlü, “Pontus Meselesini Çözumsuzlüğe İten İddia ve Talepler”, *Turkish Studies*, Sayı: 6/1, (Kış 2011), s. 533.

³⁹ Nuri Yazıcı, “Yunanistan’ın Türkiye’ye Yönelik Politikalarında Pontusçuluk Sorunu”, *XV. Türk Tarih Kongresi (11-15 Eylül 2006)*, Ankara 2006.

⁴⁰ Yusuf Sarıay, “Pontus Meselesi ve Yunanistan’ın Politikası”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C:XI, Sayı: 31, (Mart 1995), s.107-145; Stefanos Yerasimos, *Milliyetler ve Sınırlar-Balkanlar, Kafkasya ve Orta-Doğu*, İstanbul 1994, s. 351-425.

⁴¹ Telliöğlü, *a.g.m.*, s. 533.

bilim ve çevrecilik” konulu geziler ve sempozyumlar oluşturmaktadır. Bunlardan biri, 1997 yılında “Din, Bilim ve Çevre Sempozyumu” adıyla Yunan bandıralı El Venizelos gemisinde gerçekleştirilmiştir. 20 Eylül’de Patrik Bartholomeos’un Trabzon limanında açılış konuşmasıyla başlayan sempozyum, 28 Eylül’de Selanik’te Yunan Cumhurbaşkanı, Yunan parti liderleri ve milletvekillerinin de katıldığı, Bartholomeos’un yönettiği kilise ayiniyle sona ermiştir. Ayini yöneten Bartholomeos’un üzerinde oturduğu tahtın ve ayakları altına serilen halıların üzerinde çift başlı Doğu Roma Kartalı bulunması, Selanik kilisesinin başpapazinin ayinde Hz. İsa’nın Türkler tarafından esir alınan İstanbul’u kurtarması için dua etmesi, sempozyumun masum bir çevrecilik hareketi olmadığını göstermektedir.⁴² Karadeniz’e yönelik sürdürülen misyonerlik faaliyetlerinin bir diğer veçhesini oluşturan Sümela Manastırı’nın ibadete açılması, 88 yıl sonra, 5 Ağustos 2010 tarihinde gerçekleşmiştir. Fener Rum Patriği Bartholomeos tarafından yönetilen ayine, Yunanistan, Rusya, Gürcistan, ABD ve Türkiye’den Ortodoks Hıristiyanlar katılmıştır. Basında yer alan haberler, ayine katılanların çoğunluğunun 1923’te Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesinde Türkiye’yi terk etmek zorunda kalan Pontus Rumlarının torunları olduğunu belirtmektedirler.⁴³ Ayine katılanların basına yaptığı açıklamalarda ise şu ifadeler dikkati çekmektedir: “*Geldik çünkü burayı memleketimiz olarak görüyoruz*”, “*Burası bizim babalarımızın ve büyükbabalarımızın toprağı*”.⁴⁴

Sümela Manastırı’nın yeniden ibadete açılması yabancı basında da geniş yer bulmuştur. Wall Street Journal, bu kararla Türkiye’nin dini hoşgörü sicilini düzelttiğini belirtmiş, ayrıca bu sayede turizme katkı sağlayacağına da dikkati çekmiştir.⁴⁵

Ayin sonrasında önce Rumca, ardından Türkçe bir konuşma yapan Patrik Bartholomeos şu sözleri sarfetmiştir: “... *Sümela Manastırı, on yıllarca bir efsane gibi aramızda sabırla bu günleri beklemiş ve Ortodoks Camiası’nın, hatta tüm Hıristiyan camiasının en önemli günlerinden biri olan Aziz Meryem Ana’mızın ölüm yıldönümünün kutlandığı bir tarihte, yani 15 Ağustos’ta, burada bulunmaktan ve ayin yönetmekten büyük bir onur ve mutluluk duyuyorum. Bizim hiçbir art niyetimiz yok. Burada yüzyıllarca yaşamış Rum Ortodoks halkının anısına ve buraya hizmet etmiş keşiş ve ruhanilerimizin*

⁴² Salim Gökçen, “Fener Rum Patrikhanesi’nin Günümüzdeki Faaliyetleri ve Pontus-Rum Soykırımı İddiaları”, *Başlangıçtan Günümüze Pontus Sorunu*, Ed. Veysel Usta, Trabzon 2007, s. 507-514.

⁴³ David O’Byrne, “Turkey lifts Ban to Allow Mass At Monastery”, *Financial Times*, August: 15, (2010); Jean Yackley Ayla, “Orthodox Christians Flock to Once-Banned Holy Site in Turkey”, *Reuters*, August 15, 2010.

⁴⁴ Şermin Terzi, “Sümela’da Tarihi Olay”, *Hürriyet*, 16 Ağustos 2010.

⁴⁵ “Turkey Allow Monastery Service”, *Wall Street Journal*, August: 16, (2010).

ruhlarına dua etmeye geldik”.⁴⁶

Ayından birkaç gün önce, bitişiğinde Atatürk’ün doğduğu evin bulunduğu Türkiye’nin Selanik Başkonsolosluğu’na Molotoflu saldırı düzenlenmiştir. İki gün sonra da, Türklerin yoğun yaşadığı Gümölcine’deki Poşpoş Mezarlığı’nda 10’dan fazla mezar tahrip edilmiştir. Bu saygısızlık üzerine, yaklaşık 200 kişiden oluşan bir grup Türk, Başkonsolosluğu’na yürümüş, üzüntü ve öfkelerini dile getirmiştir.⁴⁷ Bu olayların zamanlamasını tesadüf olarak yorumlamak zordur.

15 Ağustos 2011’de Sümela Manastırı’nda düzenlenen ikinci ayine Fener Rum Patriği Bartholomeos’un; “...*memleketimizde ve dünyada daimi barışın, dayanışmanın ve hüsn-i niyetin tesisi için dua ettik*” sözleri damgasını vurmuştur. 1500 kişinin katıldığı dini törenin ardından kemençe eşliğinde Yunanca şarkılar söylenmiştir.⁴⁸

15 Ağustos 2012 tarihinde düzenlenen üçüncü ayine ise; Yunanistan’ın İstanbul Başkonsolosu Nicolas Matthioudakis, Rusya, Yunanistan ve Gürcistan ile yurt içinden gelen 200 kadar Ortodoks Hıristiyan katılmıştır. Fener Rum Patriği Bartholomeos yaptığı konuşmada; “*Yıllarca ulaşamadığımız bu ibadet merkezimizi anılarda yaşatarak, büyüklerimizden dinleyerek büyüdük ve uzaktan dua ederek mutlu olmaya çalıştık. Çok şükür ki bu beklentimiz gerçekleşti ve yüce Rabbimiz bizlerin buraya gelmesini nasip etti... Bu (Sümela Manastırı’nda) ibadet imkanı aynı zamanda Türkiye’nin ve özellikle Karadeniz’in turizmine de büyük katkı sağlamaktadır ve aynı zamanda bu Türkiye’nin dinler arası diyalog alanında, din özgürlüğü alanındaki yapmış olduğu çok önemli adımların somut bir göstergesidir*” demiştir.⁴⁹

Trabzon’un fethinin 551. yıldönümünde gerçekleşen bu üçüncü ayinde, 551 yıldır Türk-İslam yurdu olan Trabzon mahzun bırakılmıştır.

Pontus Diyalekti

“Pontusluların” konuştuğu dile Yunanlılar “Pontus lehçesi” anlamına gelen “Pontiaki dialekto” demektedirler. “Pontus lehçesinde” çok sayıda Yunanlılaşmış Türkçe sözcüğün bulunduğu iddia edilmektedir.⁵⁰

3 Ocak 2011 tarihli Independent gazetesi, Cambridge Üniversitesi’nde filoloji uzmanı Dr. Ionna Sitaridou’nun Trabzon’da 5 bin kadar köylünün konuştuğu Pontus Rumcası’nın bir lehçesi olan Romeika lehçesinin, ünlü

⁴⁶ Şermin Terzi, “Sümela’da Tarihi Olay”, *Hürriyet*, 16 Ağustos 2010.

⁴⁷ Yorgo Kırbaki, “Türlere ‘Barbar’ Çıkışı Yunan Medyasını Şaşırttı”, *Hürriyet*, 20 Ocak 2011.

⁴⁸ “Sümela Manastırı’nda Barış Ayini”, *Radikal*, 15 Ağustos 2011.

⁴⁹ “Hayaldi Gerçek Oldu”, *Milli Gazete*, 16 Ağustos 2012.

⁵⁰ Sitaridou, Ioanna, *Fieldworking on the Romeyka (Hellenic) varieties of Pontus. Survival against all odds: The infinitive in the Of dialects of Pontus*, Invited Talks: University of Athens, December 16, 2009; Cin, a.g.m., s.50.

filozoflar Sokrat ve Platon'un da konuştuğu antik Yunancayla yapısal benzerlikleri olduğuna dair görüşüne yer vermiştir. Sitaridou'ya göre, süregelen göç dalgaları ve özellikle de Türkçe konuşan çoğunluğun etkisiyle bu diyalekt kaybolma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Sitaridou'nun Romeika lehçesini konuşanlara dair sosyolojik tespitlerine de yer veren haberde; Romeika lehçesini konuşanların tamamının Müslüman olduğu, bu insanların son derece içe kapalı yaşadığı, topluluk dışı hemen hiç evlilik yapmadığı ve kemeçe eşliğinde kendi müziklerini icra ettikleri belirtilmektedir.⁵¹

Pontus kültürü adı altında muhayyel kimlikler tasavvur eden bir görüşe göre, özellikle Trabzon ve çevresinde yaklaşık 300.000 civarında Rumca konuşan Müslüman ahali bulunmaktadır.⁵² Bu iddia, Trabzon ve çevresinde Rumca bilinen bazı yerler üzerinden temellendirilmektedir. Rumların tarihî kayıtlarında, özellikle tartışma konusu olan bölgedeki Rumca bilen Müslüman unsurların köken itibarıyla Türk olduğu yazılıdır. Hıristiyanlıktan Müslümanlığa geçen bu grup, eski dininin ibadet dili olan Rumca'yı da bilmektedir.⁵³

Sonuçları 2002'de yayınlanan, Karadeniz'de Pontus kültürüne dayanak olarak gösterilen 16 köyde yapılan bir araştırmada, toplam 592 vatandaşa 110 soruluk anket uygulanmıştır. 300 denek "Türkiye'nin komşularından en çok tehdit oluşturanlar" sorusuna 'Yunanistan' diye cevap vermiş, deneklerin büyük çoğunluğu kendilerini Müslüman-Türk olarak hissettiklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya göre bölge halkının %100'ü Türkçe, %32'si Rumca, %3'ü Yunanca ve %5'i de İngilizce konuşmaktadır. Bu araştırma, bölgede konuşulan yöresel ağız ile Yunanistan'da konuşulan dilin aynı olmadığını ortaya koymaktadır.⁵⁴

Diğer taraftan bölgede, Pontusçuluk faaliyetleri çerçevesinde "Lazcılık" söylemi güçlendirilmektedir. Lazcanın bölgede konuşulan bir dil olduğu, bölge insanının aslında Rum olduğu ve tarihine sahip çıkarak dilinin yok olmasını engellemek için çaba sarf etmesi gerektiği, özellikle sanal basın ve yayın organlarında vurgulanmaktadır⁵⁵ Bu durum, "Laz açılımı" tartışmalarını da başlatmıştır.

⁵¹ Steve Connor, "Jason and the argot: land where Greek's ancient language survives", *Independent*, January: 3, (2011); "Trabzon Köylüsü Sokrat ve Platon'un Dilini Konuşuyor", *Star*, 4 Ocak 2011.

⁵² Ömer Asan, *Pontus Kültürü*, İstanbul 1996; Telliöğlu, *a.g.m.*, s. 534.

⁵³ Georgios Nakracas, *Anadolu ve Rum Göçmenlerin Kökeni*, İstanbul 2003, s. 222; Telliöğlu, *a.g.m.*, s. 535.

⁵⁴ "Pontus Bölgesindekiler Yunanca Bilmiyor", *Zaman*, 10 Ağustos 2002; Ethem Yıldız-Muammer Ak, *Doğu Karadeniz'de Kültürel Kimlik*, İstanbul 2002.

⁵⁵ www.lazebura.net; www.lazuri.com

Batı Trakya'da Pontus Yerleşimi

SSCB'nin dağılmasıyla beraber, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'nın yaklaşık 500 bin kişi olarak tahmin ettiği Sovyetler Birliği'ndeki Pontus Rumları, Yunanistan'a göç etmeye başlamıştır.⁵⁶ 1987-1992 yılları arasında 28 bin Pontuslu Rum göçmeni kabul eden Yunanistan, "Altın Post Harekâtı" adı altında Sovyetler Birliği'nden gelen Pontuslu Rumlar'dan yaklaşık 100 bin kişinin Batı Trakya'ya yerleştirilmesi için harekete geçmiştir.⁵⁷ 1993 yılı itibarıyla Yunanistan'a göç eden Pontuslu Rum göçmen sayısı 120 bine ulaşmıştır.⁵⁸ 1990'da yaklaşık 150 bin Türk'ün yaşadığı Batı Trakya'nın önemli şehirlerinden Gümülcine'ye 300 Pontuslu Rum aile yerleştirilmiştir.⁵⁹ Türklerin yoğun olarak yaşadığı bu bölgenin demografik yapısı değiştirilmek üzere Batı Trakya'ya yerleştirilen Pontuslu Rum sayısı 1994 Ağustos'u'nda 8.500 kişiye ulaşmıştır.⁶⁰ Bu amaçla, bölgede istimlak edilen topraklarda Pontus göçmenleri için toplu yerleşim merkezleri kurulmaktadır.⁶¹

2005 yılı içinde Pontus'lu aileler, özellikle Türklerin yaşadığı Batı Trakya bölgesine yerleştirilmiş ve ülke şartlarına uyum sağlama adı altında Pontuslulara 13 milyon Euro tutarında ödenek ayrılmıştır. Yunan yönetimi, bölgedeki Pontusluların en temel sorunu olan konut meselesine çözüm getirmek amacıyla 35 bin Pontusluya kredi imkânı tanımıştır. Yunanistan'ın uyguladığı bu politika sayesinde, 2007 yılında bölgedeki Pontusluların sayısı 300 bine ulaşmıştır. Pontusluların yaşam koşullarını iyileştirme yönündeki çalışmalar halen devam etmektedir. Diğer taraftan Yunanistan, bölgedeki Türk nüfusun yaşam koşullarını iyileştirmek için hiçbir adım atmamaktadır.⁶²

Kurum/Dernek/Şahısların Faaliyetleri

Yunanistan'ın, Pontusçuluk faaliyetleri çerçevesinde kurduğu cemiyetlerin sayısı 200'ü aşmıştır. Bu derneklerin koordineli bir şekilde çalışmalarını sağlamak amacıyla federasyon oluşturdıkları dikkati çekmektedir.⁶³

Bu dernek ve federasyonlar vasıtasıyla, ülke içinde ve dışında periyodik olarak uluslararası "Pontus Helenizm Kongreleri" düzenlenmektedir. Bu kong-

⁵⁶ "Pontus Rumlarına Yer Aranıyor", *Milliyet*, 15 Ocak 1991.

⁵⁷ "Rumlar Şanslı Olanlar", *Milliyet*, 20 Ekim 1993.

⁵⁸ Effie Voutira, "Ethnic Greeks from the Former Soviet Union as 'Privileged Return Migrants'", *Espace Populations Sociétés*; Baldwin-Edwards "Immigration into Greece, 1990-2003: A Southern Eastern Paradigm?", *European Population Forum*, Geneva 2004.

⁵⁹ "Türk'ün Yerine Pontuslu Rum", *Milliyet*, 28 Ocak 1990.

⁶⁰ "Batı Trakya'da Pontuslu Rum", *Milliyet*, 21 Ağustos 1994.

⁶¹ "Pontululara Türk Arazisi", *Milliyet*, 6 Haziran 1994; "Batı Trakya'da Pontuslu Rum", *Milliyet*, 21 Ağustos 1994; Sarımay vd., *a.g.e.*, s. 59.

⁶² "Batı Trakya'daki Ayrımcılıklar", *Diplomatik Gözlem*, 22 Ocak 2007.

⁶³ Sarımay vd. *a.g.e.*, 109; Gökçen, "Fener Rum Patrikhanesi'nin Günümüzdeki Faaliyetleri ve..."; Ali Rıza Bayzan, *Misyonerin Soykarım Oyunu*, İstanbul 2006, s. 115-117.

relere Yunanistan Başbakanı dâhil üst düzey devlet görevlileri de katılmakta ve destek vermektedirler.

Bu dernekler, Doğu Karadeniz'e, "Unutulmayan, Kaybolmayan Vatanlara Gezi" adı altında belli zaman aralıklarında geziler düzenlenmektedir. Bu geziler sırasında özellikle gençlerle görüşülmekte ve onlara eğitim ve maddi destek sözü verilerek Yunanistan'a götürülmektedir.⁶⁴ Küçükçekmece Garnizon Komutanı Albay Ali Güngör Öngören, 2002 yılında yaptığı açıklamada; Pontus davasını savunan Karadenizli 35 gencin, Yunanistan'da eğitim gördüğüne dikkati çekmektedir.⁶⁵

Turistik gezi altında gerçekleştirilen bu gezilerin, geçmişte akrabalarının ya da anne-babalarının yaşadığı yerleri görmek amacıyla gerçekleştirildiği ifade edilmektedir.⁶⁶ Ziyaretçilerin yanlarında, Trabzon ve yöresini Pontus adıyla gösteren harita ve yazılı materyaller bulunduğu gözlenmiştir. Ayrıca ziyaretçiler yaptıkları özel sohbetlerde, "Karadeniz Bölgesi'ne rahatça gelebilmeleri, arazi ve gayrimenkul satın alarak buraya yerleşebilmeleri için Türkiye'nin bir an önce AB'ye girmesi gerektiğini" söylemektedirler. Bu geziler sırasında Türk-Yunan kardeşliği, ortak kültür gibi temalar işlenmekte, ortak kültürün simgesi olarak "Horon" ve "Kemençe" ön plana çıkarılmaktadır.

Diğer taraftan Yunanistan, Trabzon'a yönelik diplomatik bir hamle yaparak, burada konsolosluk açmak istemiştir. Fakat bu istek, Türkiye tarafından reddedilmiştir.⁶⁷

Karadeniz'de Pontus devleti kurulması çalışmalarını, Fransa'nın Marsilya kentindeki Yunanlı işadamı Konstantinos Konstantinidis ile Prof. Yorgo Andreadis'in finanse ettiği, Yunanistan'da, Trabzon'da bulunan Sümela Manastırı'nın benzerinin inşa edildiği ve bazı caddelere/sokaklara Trabzon ve Çaykara isimlerinin verildiği, güvenlik birimlerinin kayıtlarında yer alan bilgiler arasındadır.⁶⁸

Rum-Yunan Kültürüyle İlgili Yayın ve Faaliyetler

Özellikle 1990'lı yıllardan sonra, Rum-Yunan kültürü ile Doğu Karadeniz kültürü arasındaki bağları işleyen yayınlar artmış ve bu sayede kamuoyu oluşturma faaliyetleri yoğunlaşmıştır. Bu yayınlarda; Karadeniz'in geçmiş tarihi ve kültürü ile Yunan kültürü arasında bağlar kurulmakta, bölge halkının geçmişte Hıristiyan olduğuna vurgu yapılarak bölgedeki mevcut Müslüman

⁶⁴ Şinasi Gündüz, "Misyonerlik", *Rapor: Misyonerlik ve Pontusçuluk*, Türk Ocakları Samsun Şubesi, 2002, s. 19.

⁶⁵ "35 Karadenizli genç, Yunanistan'da terör eğitimi görüyor", *Zaman*, 3 Şubat 2002.

⁶⁶ "Yunanlı turistlerin 'Kalandar' kutlaması tartışma yarattı", *Milliyet*, 13 Ocak 2009.

⁶⁷ Kenan Erzurumlu, "Patrikhane ve Pontusçuluk", *Rapor: Misyonerlik ve Pontusçuluk*, Türk Ocakları Samsun Şubesi, (2002), s. 100.

⁶⁸ "Dokuz ilimizde Pontus devleti kurma hayali", *Hürriyet*, 16 Ekim 2002.

nüfusun, Müslüman Türklerin yaptıkları baskılar neticesinde zorla oluşturulduğu iddia edilmektedir.⁶⁹

Bu yayınları hazırlayanlardan biri, ailesi Trabzon'dan Batum'a, oradan da Yunanistan'a göç etmiş olan Giorgo/Yorgos Andreadis'tir.⁷⁰ Andreadis'in tercüme eserleriyle birlikte 35'in üzerinde kitabı bulunmaktadır. Yazarın kitaplarının bir kısmı Türkçe, "Pontusça", İngilizce, Almanca, Rusça, Kürtçe, Ermenice ve Çince'ye çevrilmiştir. Andreadis, Türk-Yunan halklarının dostluğu için gösterdiği çabalardan dolayı 1993 yılında "Pontus'un Yitik Kızı Tamama" adlı eseriyle "Abdi İpekçi Türk-Yunan Barış ve Dostluk Ödülü"ne layık görülmüş, 1996 yılında İzmir'de düzenlenen TÜYAP Kitap Fuarı'nın onur konuğu olmuştur.

Kurgusal Pontusçuluk: Filmler/Belgeseller

Sinema/film/belgesel bir endüstri olma halinin yanı sıra, geniş kitlelere ulaşması sebebiyle önemli kitle iletişim araçlarındandır. Toplumsal belleği güçlendirmenin, yaşadığımız anı tarihselleştirmenin en önemli sanatsal aracı olarak görev yapan sinema bize, kurgulanmış, dondurulmuş ve anlaşılması önceden planlanmış bir anlatı/öykü sunmaktadır. Bu sayede sinemasal anlatı, gerçeğin nasıl algılanması gerektiğini belirlemektedir.⁷¹ Bellek/hafıza, anımsamayla şekillenir. Anımsama, geçmişle bağ kurmaya yardımcı olur. Birey ve toplumlar kimliklerini kurabilmek için geçmişe ihtiyaç duyarlar. Belleğin neleri içerdiğini, bu içeriklerin organize edilmesini ve ne kadar süre ile muhafaza edileceğini, bireyin kapasitesi ve yöneliminden çok, dış koşullar, yani toplumsal ve kültürel çerçevenin koşulları belirler.⁷² Özetle, yanılsamalar, imaj ve kurgulanmış gerçeklikler yaşamımızı sarmalamış durumdadır.

Türk sineması içerisinde yeni politik sinema olarak tanımlanan 1990 sonrası dönemindeki politik filmlerin, kimlik, aidiyet, bellek ve yolculuk temaları üzerinden ilerlemektedir. Küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı kimlik sorununun, politik sinemanın konusu halini alması dikkatle değerlendirilmesi gereken bir husustur.

Belgesel: "Kardeş Nereye? Bir Ayrılık Öyküsü", Ömer Asan, 2010.

Ömer Asan, ikinci ve üçüncü kuşak Türk ve Yunan göçmenlerin tarihi izlerini yansıtan "Kardeş Nereye?/Bir Ayrılık Öyküsü" adıyla bir belgesel çekmiştir. Belgeselde nüfus mübadelesinin yarattığı travmayı ele aldığını ifade eden Asan, 10 Aralık 2010 tarihli To Vima gazetesinde yayınlanan röporta-

⁶⁹ Abdurrahman Küçük, *Misyonerlikten Diyaloga Türkiye*, Ankara 2008, s. 80-81.

⁷⁰ Yeliz Karadaş, "İstenmeyen Adam Andreadis", *www.21yyte.org*, 30 Aralık 2010.

⁷¹ Sadık Güneş, *Medya ve Kültür*, Ankara 1996, s. 93.

⁷² Jan Assmann, *Kültürel Bellek*, İstanbul 2001, s. 24.

jında amacını şöyle ifade etmektedir:⁷³ “...*Bu, her iki tarafın da neler yaşamış olduğunu araştıran ilk belgesel... Asıl amacımız iki halk arasında dostluk köprüsü oluşturmak...*”

Film: “Bulutları Beklerken”, Yeşim Ustaoglu, 2004⁷⁴

Film, 1915-1916 yılında Karadeniz’den göç etmek zorunda kalan ve 50 yıl boyunca kendi kimliğini, dilini gizleyen Ayşe’nin hikâyesini anlatmaktadır. Asıl adı Eleni olan Ayşe, 1916 yılından sonra Karadeniz’den göç etmek zorunda kalan Rumlardan biridir. Göç başlayınca, Ayşe ve ailesi güneye doğru zorunlu bir yolculuğa çıkar, ancak yolculuk sırasında Ayşe ailesini kaybeder. Ayşe, kardeşi Niko ile Mersin’e ulaşır. Burada bir Türk aile tarafından evlat edinilen Ayşe, kardeşi Niko’nun Yunanistan’a gönderilmesine ses çıkarmaz, onunla gitmek yerine Mersin’de yeni ailesiyle kalır. Ayşe, aile fertleri içinde en yakın bağı ablası Selma ile kurar, ancak Selma ölünce, Ayşe geçmişiyle yüzleşmeye başlar. Bu yüzleşme onu Yunanistan’a, Niko’nun yanına götürür.

Giorgo/Yorgos Andreadis’in, “Pontus’un Yitik Kızı Tamama” adlı eserinden esinlenerek çekilen film, göç hikayesi etrafında gerçek kimliğin gizlenmesi ve geçmişle/hatıralarla yüzleşmeyi anlatmaktadır.

İlk sahne, Rumların, Anadolu’dan zorunlu göçü sırasında, yaşanan zorluğu, sefaleti ve acıyı gösteren belgesel karelerle başlamaktadır. Ve sahne göç edenler arasında bulunan 14 - 15 yaşlarında bir kız çocuğu ve kucağındaki bir erkek bebeğin görüntüsüyle son bulmaktadır. Yönetmen, Niko ve Eleni’yi temsil eden çocukların görüntüsüyle hem kişisel tarihe, hem de Rumların tarihine gönderimde bulunmaktadır.⁷⁵

Yönetmen Yeşim Ustaoglu, fotoğraf, resim ve mektup yoluyla geçmişle, özlenen evle, kimlikle bir aidiyet ilişkisi kurmaktadır. Filmde; fotoğraf doğrudan belleğe seslenmekte, mektup köklerini arama yolculuğu başlatmaktadır.

⁷³ Yeliz Karadaş, “Ömer Asan, Pontus’tan Bir Kardeş!”, www.21yyte.org, 7 Mart 2011.

⁷⁴ Bulutları Beklerken, 2005 Haifa Uluslararası Film Festivali’nde en iyi film, 2005 Erivan Uluslararası Film Festivali’nde Fibresci, 2004 İstanbul Film Festivali’nde en iyi kadın oyuncu, 2003 Sundance Film Festivali’nde NHK Uluslararası Film Yapımcıları ödülleri kazanmıştır.

⁷⁵ “Yeşim Ustaoglu Söyleşisi”, *Yeni Film*, Sayı:17, (7 Mart 2009).

Filmde mekân kullanımı, filmin temel meselesi olan kimlik ve aidiyet konusu ile yakından ilişkilidir. Dış mekanlar, sisle kaplanmış dağ zirveleri ve yaylalardır. Ayşe dağın eteğinde yalnızken görülür, dönüp arkasına bakar, sislerin arasından yürüyen çocukları görür. Sis mekânı geçer ve zamanı ikiye böler. Aynı zamanda sis bir perdedir; geçmişî örten, gizleyen.

Y. Ustaoglu, Türkiye'nin bulunduğu toprakların, hem kimlik hem de kültür açısından bir mozaik olduğunu söylemektedir. Türkiye'nin "demokratikleşme süreci" ile birlikte alt kültürlerin geçmişle ve şimdiyle bağlantısının daha da güçlenmesinin söz konusu olacağını düşünen Ustaoglu, Türkiye'nin Cumhuriyet ile birlikte, kendi topraklarındaki kimlikleri göz ardı ederek, Batılılaşmak istediğini ve Avrupalı kimliğini üzerine giymeye çalıştığı değerlendirmesini yapmaktadır. Ayrıca Ustaoglu, Avrupa Birliği'ne girme süreciyle birlikte Türkiye'nin göz ardı ettiği kimliklerin ifade edilmesi yönünde reformlar yapması gerekliliğinin ortaya çıktığını da dikkati çekmektedir.⁷⁶

Peki, Yunanistan'dan göç eden veya Yunanistan'da yaşayan Türklerin hayatına ve karşı karşıya kaldığı sorunları konu eden film ve belgeseller neden çekilmemektedir?

Bu soruya Ustaoglu şöyle cevap vermektedir; "*Kendi yaşadığım bölgenin sorununu daha iyi biliyorum kendi bildiğim insanların hikayelerini anlatmayı tercih ediyorum...*"⁷⁷

Film: "Yüreğine Sor", Yusuf Kurçenli, 2010

Yüreğine Sor filmi, 100 yıl öncesinin Karadeniz'ini, gizli Hıristiyan olan Mustafa ile Müslüman kızı Esmâ arasında yaşanan "imkansız bir aşk hikayesi" üzerinden anlatmaktadır. Film, bu imkansız aşkın nedenini iki gencin farklı dinlere mensup olmasına dikkati çekmekten ziyade, çoğunluğu Müslüman olan bir coğrafyada Hıristiyan inancını gizli olarak yaşama durumunu ele almaktadır. Filmde, Osmanlı Devleti'nin yeni yasal düzenlemeleri sayesinde Hıristiyan tebaa ile Müslümanları eşit duruma getirdiği anlatılmakta ve kilisenin gizli Hıristiyanların artık inançlarını açıklamasını istediğine yer verilmektedir. Bu zor bir durumdur Mustafa için; kilise ile aşkı arasında kalmıştır. Eğer Hıristiyan olduğu bilirse hayatında Esmâ olmayacaktır. Ancak, dedesi ölünce, Mustafa'nın gizli Hıristiyan dini taşıdığı ortaya çıkar. Müslüman bir kızın bir Hıristiyan erkekle evlenmesi ne toplumsal ne de yasal olarak mümkündür.

Filmin ilk sahnesi bir harita ile başlar. Harita, bu ülkedeki pek çok kişi için ilk kez karşılaşılan ve geçmişte hiç oluşmamış sınırları göstermektedir. Karadeniz, Pont Euxin (Pontus Yurdu) olarak ifade edilmektedir. Yönetmen

⁷⁶ Olkan Özyurt, "Ustaoglu'nun Derdi Çeşitlilik", *Radikal*, 18 Ocak 2005.

⁷⁷ Serdar Akbıyık, "Bulutları Beklerken", *Star*, 30 Aralık 2004.

Y. Kurçenli bu harita ile ilgili hiçbir yorum yapmamaktadır.

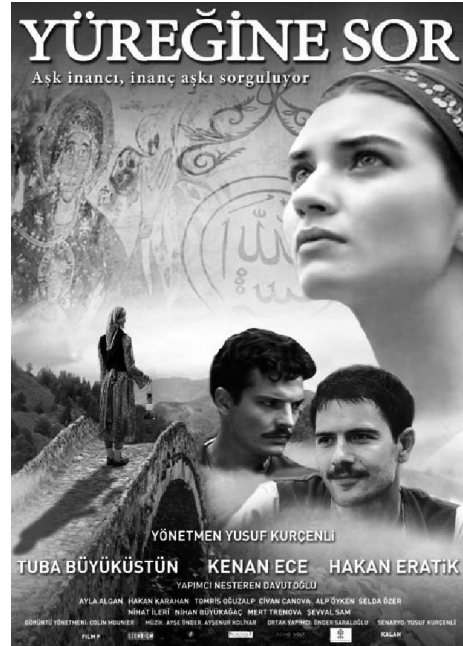
Filmde, Müslim ve gayrimüslim ayrımına dikkat çekilmektedir. Müslüman-Hıristiyan karşıtlığını inşa eden karakterlerden biri olan imam, diğer inançlara hoşgörüsüz bakan ve alay edilecek bir cehaletle konuşturulmaktadır. Papaz ise itidal sahibi bir bilge olarak temsil edilmektedir. İmamın kaba hedonizmine karşılık; çileciliğiyle, bilgeliğiyle daha baştan yeri bellidir papazın...

Filmde, horon, tulum, kemeçe, türkü, vb folklorik unsurlara ziyadesiyle yer verilmektedir. Y. Kurçenli filmin özellikle Yunanistan'da gösterilmesini istediğini belirtirken şöyle demektedir: “*Mübadeleyle buradan gidenler, gelenler. Bu yüzden filmde Rumca türküler, kelimeler var. İki toplumdan araya farklı tatlar yerleştirdim*”⁷⁸

Filmde dış mekânlar, “Bulutları Beklerken” filminde olduğu gibi sisle kaplanmış dağ zirveleri ve yaylalardır. Yaylaya çıkan köy halkının bulunduğu dağ yamacını bir anda sis bulutu kuşatır. Esmâ kalabalıktan sıyrılır ve sis bulutuna doğru dans ederek yürür. Esmâ’yı seyreden Mustafa da buluta karışır ve sevgiliyle yakınlaşır. Sis bu imkânsız aşkı diğerlerinden gizler, mekânı ikiye böler.

Mustafa’nın Hıristiyan olduğunu öğrenmek, Esmâ’yı durdurmaz ve birlikte kaçmaya karar verirler. Ancak, Mustafa’nın annesi ve Esmâ’ya tutkun olan Mehmet, bu kaçıışı engellemeye kalkınca, Esmâ kendisini ateşe verir. Esmâ’nın kendisini ateşe verdiği mekân olarak ‘köprü’ seçilmiştir. Burada köprü,

farklı dinler arasına uzanan simgesel mekândır aynı zamanda ve Esmâ köprünün ortasında kendisini ateşe vermektedir. Burada dikkati çeken bir diğer önemli nokta, Esmâ’nın kendini yaktığı ve bu aşkın sonunu tayin eden bu sahnenin “ikonografik” özelliğidir. İkon, Hıristiyan Ortodoks mezhebinde İsa, Meryem veya ermişlerin; mumlu ve yumurtalı boyalarla yapılmış dinî içerikli resimleridir. Esmâ ateşlerin içinde kollarını açarak mistik bir görünümle tasvir edilir. Bu sahne, Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde Corcovado Dağı’ndaki kollarını açmış Hz. İsa heykelini çok güçlü bir şekilde

⁷⁸ Müjgan Yıldırım, “Dinsel Ayrımcılığa Karşı ‘Yüreğine Sor’ “*Radikal*, 16 Mart 2010.

anımsatır. Esmâ'nın yüzündeki ifade, ikonu görsel olarak değil duygu olarak da inşa eder. Ve sahneye eşlik eden bu sefer ne tulum ne kemençedir, ayın müziğinin yükselen tonlamalarıyla hüznü çoğaltılır.

Yönetmen Yusuf Kurçenli, çocukken duyduğu, kulağına fısıldanan ve zamanla anlam kazanan şeylerden yola çıkarak böyle bir hikayenin doğduğunu ve filmde de bu hikayeyi anlattığını ifade etmektedir.⁷⁹

Filmi ayrımcılığa, ötekileştirmeye karşı bir barış ve dostluk öyküsü olarak sunan Kurçenli bu durumu şöyle değerlendirmektedir: *“Bugün Türkiye’de gizli Hıristiyanlık var mı bilmiyorum ama ayrımcılık dünyada var. Dolayısıyla burada seyirci filmi izlerken, duygularıyla izleyecek; âşıkların kavuşmasını, aradaki farkın kalkmasını, o engellerin aşılmasını isteyecek. Dolayısıyla seyircinin ortadan kalkmasını istediği şey ayrımcılık. Burada da din ayrımcılığı var. Ama herkesin dini kendine ve bu dünya hepimize yeter. Burada seyirciye diyoruz ki, bu ayrımcılıktan vazgeçin, müşterekleriniz ayrımcılıklarınızdan daha güçlüdür, tadını çıkartın dünyanın. Bundan öte ideası yok filmin, kaldı ki bu da çok önemli, ayrımcılığa karşı bir şey söylemek. Bu sürecin bu gidişe ufak bir katkı sağlaması bize yeter...”*⁸⁰

Pontus Radyo-TV

RTÜK, 11 Aralık 2009 tarihli toplantısında -hükümetin demokratik açılım politikası çerçevesinde- Türkiye’de 28 farklı dil ve lehçenin konuşulduğunu belirterek, bölgesel bazda farklı dillerde radyo yayını yapılmasını kabul etmiştir.⁸¹

Bu karara göre radyo yayını yapılmasına izin verilen diller ve bölgeler şöyledir: Azerice (Bayburt, Kars, Iğdır), Gürcüce (Artvin, Bursa, Samsun, Ordu, Rize), Hemşince (Artvin, Rize), Lazca (Artvin, Rize, Sakarya, Düzce, Kocaeli, Yalova, Bursa), Pontusça-Trabzon Rumcası (Trabzon), Yunanca (İstanbul, Çanakkale, Trabzon, Bursa, İzmir, Hatay). Bu kararın, AB’nin baskısıyla alındığı ve Türkiye’nin bölünmesi yolunda bir adım atıldığı şeklinde tartışmalar kamuoyunda yer almıştır.⁸²

Mart 2011’de ise, Yunanistanlı ünlü işadamı Dimitris Melissanidis, Pontus TV kuracağını açıklamıştır. Kanalın başına Abdullah Öcalan’ı Kenya’ya götürün uçakta bulunan Yunanlı istihbaratçı Savvas Kalenderidis getirilmiştir. Melissanidis, kanalda Pontusça bilen gazetecilerin çalışacağını, kuruluşun hemen sonrasında uydura çıkacaklarını, bu şekilde Rusya ve Türkiye’nin Doğu Karadeniz bölgesine ulaşmayı hedeflediklerini ifade etmiştir. Amaçlarının Türkiye’deki Pontus bölgesi dahil, bütün dünyada Pontuslular arasında

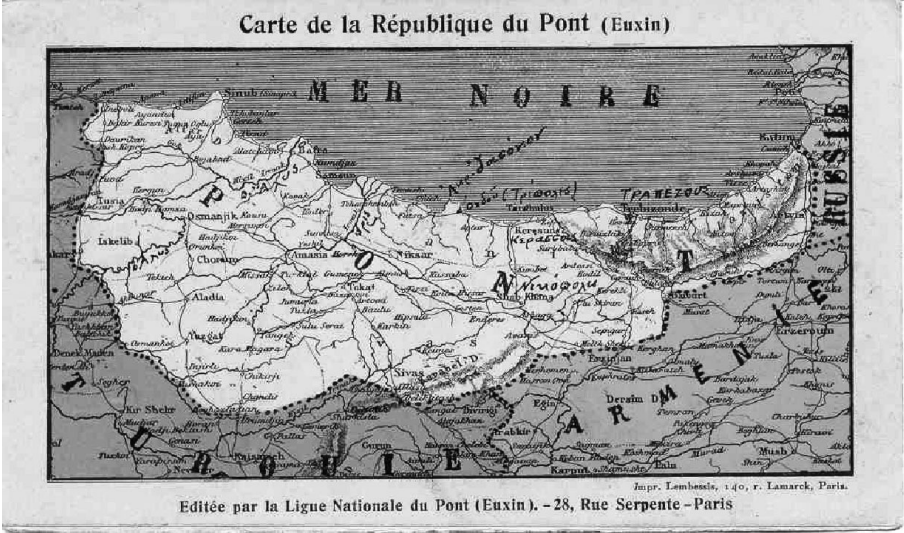
⁷⁹ Müjgan Yıldırım, “Dinsel Ayrımcılığa Karşı ‘Yüreğine Sor’ “*Radikal*, 16 Mart 2010.

⁸⁰ “Aşk Vazgeçilmediği Sürece Yenilmez”, *Birgün*, 28 Mart 2010.

⁸¹ *Anadolu Ajansı*, 13 Aralık 2009.

⁸² Okan İşbecer, “RTÜK’ten Farklı Dilde Yayın Dayatması”, *Türksolu*. 23 Aralık 2009.

köprü kurmak olduğunu söyleyen Kalenderidis, programların, Türkiye'deki Trakya bölgesi ile Yunanlıların “Küçük Asya” dedikleri İç Anadolu bölgesini de hedeflediğini belirtmiştir. Bürokratik işlemleri PASOK Hükümeti tarafından tamamlanan kanalın programlarının yanı sıra haber bültenlerinin de Pontus dilinde olacağı açıklanmıştır. Dimitris Melissanidis ile kardeşi Iokovos, Trabzon Sümela Manastırı'nda bulunan ünlü “Melissanideion” sarayının yapımını da finanse etmektedirler.⁸³

Radyo ve TV yayınları yoluyla Karadenizlilere "Siz Türk değil, Pontuslusunuz" mesajı mı verilmek istenmektedir?

Haritalarda Pontus

1982 yılında dönemin Kültür Bakanı Melina Merkuri tarafından “Anavatanları Kurtarma Dünya Komitesi” adına bütün dünyada kartpostal şeklinde dağıtılan haritada, Türkiye; Pontus, Kürdistan, Ermenistan vb. şeklinde parçalanmış olarak gösterilmekte ve bu amaca ulaşmak için mücadele çağrısı yapılmaktadır. Bu haritaya göre, Yunanistan Sevr’i yeniden canlandırma çabası içinde görülmektedir.⁸⁴ Benzer haritalar daha sonra da yayınlanmaya devam etmiştir.⁸⁵ Ekim 2008’de, İsveç’in başkenti Stockholm’de Järfälla Belediyesi’nin dil kursunda yer alan bir haritada ise, Kuzey Anadolu

⁸³ “Uydudan Pontus TV”, *Hürriyet*, 9 Mart 2011.

⁸⁴ Yusuf Sarıay, “Pontus Meselesi ve Yunanistan’ın Politikası”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C: XI, Sayı: 31, (Mart 1995), s.107-145.

⁸⁵ “Palikarya Haritası Yayınladılar”, *Milliyet*, 27 Temmuz 1984; “Yunan Küstahlığı”, *Milliyet*, 16 Eylül 1985.

Dağları'nın doğu kısmı "Pontus Dağları" olarak gösterilirken Güneydoğu'ya da sınır çizilmeden "Kürdistan" ibaresi eklenmiştir.⁸⁶

Özellikle son dönemde Karadeniz kültürünün tüm unsurları, 3000 yıllık tarihi Pontus kültürü olarak sunulmaya ve yayınlanan çok çeşitli haritalarda yer alamaya devam etmektedir.

Genetik Araştırma

Karadeniz'de, "Pontus"un genetik kökenini araştırmaya yönelik çalışmalar da yapılmaktadır. 2001 ve 2002 yıllarında ABD California Üniversitesi Gladstone Enstitüsü'ne bağlı bir grup doktoru "kalp hastalıklarında kolesterol riski"ni araştırmak için Trabzon'da yaşayan halktan kan örnekleri almak istemiştir. Karadeniz Teknik Üniversitesi projeyi şüpheli bularak destek vermemiş, Trabzon Valiliği de projeyi şüpheli bularak çalışmayı engellemiştir. Tonya Belediye Başkanı, ABD'li doktorların ilçelerinde Rumca konuşulan İskenderli beldesinde yaşayan halktan kan almak istediklerini, ancak başarılı olamadıklarını söylemektedir. Olayın dikkat çekici tarafı ise, bu doktorların, bölge halkına Pontusçuluk yaptığı gerekçesiyle Türkiye'ye girmesi yasaklanan Yorgo Andreadis'in kitaplarını dağıtmalarıdır.⁸⁷

Sonuç

Günümüzde Karadeniz'de Pontus'lu Rum yoktur, ancak Yunanlılardan kaynaklanan bir Pontus hayali mevcuttur. Doğu Karadeniz'de muhayyel

⁸⁶ *Samanyolu Haber*, 17 Ekim 2008.

⁸⁷ "Pontus'u mu arıyorlar", *Milliyet*, 16 Aralık 2002.

Pontus kimliğini yeniden inşa etmek üzere Yunanistan'ın desteklediği çok yönlü sosyo-kültürel faaliyetler sistemli bir şekilde sürdürülmekte ve buna diplomatik girişimler de eklenmektedir.

Bugün gelinen aşamada Yunanistan, devlet tezi haline getirdiği “Pontus soykırımı” iddiaları konusunda önemli mesafe kat etmiştir. Yunanistan’ın Pontus iddiaları, Ermeni soykırım iddiaları gibi aynı psikolojik operasyonun ürünüdür. Uygulanan yöntemler, kararlı ve ısrarlı propaganda faaliyetleri, hem Türkiye’de kamuoyu yaratmak hem de uluslararası alanda ses getirmeye yöneliktir. Bunların neticesinde Türkiye’nin sözde Pontus soykırımını tanınması ve tazminat ödemesi sağlanmaya çalışılırken, nihai hedef bölgede toprak talebi olacak gibi görünmektedir. Hâlihazırda Pontuşçuluk faaliyetleri, yeterince dikkate alınmamaktadır. Ancak, Ermeni iddiaları ve diasporanın lobi faaliyetlerinin bugün ulaştığı nokta, Pontuşçuluk faaliyetlerine karşı gerekli politik, diplomatik, sosyolojik ve psikolojik önlemlerin biran önce alınmasını zorunlu kılmaktadır.

İncelediğimiz yazılı ve görsel medya ürünlerinde “Pontuslu kimliği/ Pontus yurdu/Pontus kültürü” yeniden inşa edilmektedir. Pontuslu olmak, hem “yerel bir kimlik”, hem de vatanlarından göçe zorlanmış ve bölgenin asıl sahibi olan “kurucu bir kimlik” olarak sunulmaktadır. Hıristiyan olduğu halde bu inancını saklamak zorunda kalan, ana dilini konuşmaktan sakınan ve kimliğinin tüm folklorik unsurlarını yaşatan mağdur edilmiş Pontusluların propagandası yapılmaktadır. Pontus-Karadeniz ilişkisi; müzik, aşk, dostluk ve kardeşlik gibi evrensel temalarla temsil edilmektedir. Ayrıca toplumsal hafızaya seslenen fotoğraflara, haritalara, mektuplara ve anılara yer verilmektedir. Özetle, tarihsel bellek, toplumsal hafıza yeniden kurgulanmaktadır.